

Justis- og beredskapsdepartementet

Oslo, 11. mars 2026

Innspill til statsbudsjettet 2027

I dette innspillet vil vi konsentrere oss om tre kjerneområder vi mener bør få prioritert satsning i statsbudsjettet 2027: Bekjemping av vold og overgrep, bedre helsetilbud i kriminalomsorgen og tillit til myndighetene.

Bekjempe vold og overgrep

Vold og overgrep i barndommen er en av de største risikofaktorene for å utvikle psykiske lidelser, og det forebyggende arbeidet på dette feltet må styrkes betraktelig. [Riksrevisjonens](#) undersøkelse av myndighetenes innsats mot barne- og ungdomskriminalitet konkluderer med at registrert kriminalitet blant barn og unge har økt siden 2015, inkl. alvorlige lovbrudd som grov vold, og at myndighetene ikke har snudd trenden. Når vi vet hvilke enorme ringvirkninger vold og overgrep kan påføre deg i livet og hvor ødeleggende det kan være, er vi som samfunn forpliktet til å forbedre innsatsen for å beskytte for risikofaktorer for både utsatthet og gjentakelser. Siste tilgjengelige kostnadstall viser at vold i nære relasjoner påførte det norske samfunnet et forventet [samfunnsøkonomisk](#) tap på 92,7 milliarder allerede i 2021. Forebygging vil lønne seg på alle plan. I dette innspillet til statsbudsjettet vil vi konsentrere oss om vold og overgrep som et kjerneområde vi mener bør få prioritert satsning i statsbudsjettet 2027.

RISK i alle politidistrikt

I regjeringens *Opptrappingsplan mot vold og overgrep mot barn og vold i nære relasjoner (2024–2028)* presenteres en rekke tiltak for å forebygge og avdekke vold og overgrep, samt styrke politiets og hjelpeapparatets arbeid på området. Et konkret tiltak som er nevnt i styrkingen av politiets arbeid, er spredning av RISK-modellen (Risikoenalyse og kriminalitetsforebygging av vold i nære relasjoner) til flere politidistrikter. Denne modellen har som mål å forebygge gjentatt og alvorlig vold ved å koble politiets risikovurderinger med praktisk oppfølging og beskyttelse for den som er utsatt for vold. For å sikre en helhetlig implementering av RISK over hele landet, og for å kunne vurdere effekten av tiltakene fortløpende, forutsetter videre utrulling at det legges inn fortsatt bevilgning i statsbudsjettet 2027.

Krav om handlingsplaner i kommunene

Kommunenes ansvar for mange av tjenestene som har en rolle i arbeidet knyttet til vold og overgrep må forplikte dem til handling. Hvis vi skal forebygge og bekjempe vold og overgrep, trenger vi et krav til at alle kommuner har en handlingsplan mot vold og overgrep for å sikre samhandling mellom tjenestene og tilstrekkelig kompetanse i alle ledd. Per i dag er det dårlig oversikt over hvordan den enkelte kommune angriper disse problemstillingene, og ved siste nasjonale kartlegging hadde under halvparten en handlingsplan. Vi må ut av siloene og se disse problemene på tvers og under ett både lokalt og nasjonalt hvis vi skal ha mulighet for å avverge og hjelpe. Kommunene kan benytte den lett tilgjengelige [veilederen](#) fra NKVTS i arbeidet.

Utøverperspektivet

Vi trenger bedre kunnskap om utøverperspektivet i vold og overgrep. Skadelig seksuell atferd oppstår også i forhold mellom barn og søsken, og har her større risiko for å bli gjentatt i andre relasjoner. Når barn utøver vold må de oppleve skreddersøm i behandlingen og bli ivaretatt som et barn med de

premissene dette innebærer, noe som krever mer kunnskap og bedre systemer for ivaretagelse av alle parter i sakene.

Vi trenger generelt et kompetanseløft på folkehelsetrusselen vold og overgrep, slik at flere får kunnskap og informasjon om konsekvenser, risiko og oppfølging og derved kommer i posisjon til å avdekke og forebygge.

Bedre psykisk helsehjelp i kriminalomsorgen

[En ny rapport fra Sivilombudet](#) med funn om helsetjenestene i 15 fengsler i perioden 2023–2025, viser gjentatte og alvorlige mangler i helsehjelpen til innsatte i norske fengsler. Manglende kartlegging av innsattes helsebehov, forsinkelser og avbrudd i behandling, manglende tilgjengelighet og manglende mulighet til å kommunisere fortrolig med helsetjenesten, er noen av funnene. For å møte de alvorlige utfordringene med psykiske lidelser og selvmord i fengsler, må det i statsbudsjettet for 2027 settes av økte midler til bedre helsetilbud, systematisk kartlegging, alternativer til isolasjon og et styrket samarbeid mellom helsetjenestene og kriminalomsorgen. Dette er avgjørende for å sikre innsattes rett til helsehjelp, bedre selvmordsforebygging uten bruk av isolasjon samt bedre samarbeid mellom helsevesen og kriminalomsorgen.

Høy forekomst av psykiske lidelser blant innsatte

En systematisk og grundig tilnærming til psykisk helse i fengslene er avgjørende for å sikre at rehabilitering faktisk fungerer etter hensikten. Mange innsatte i norske fengsler har alvorlige psykiske helseutfordringer. En undersøkelse fra SIFER i 2014 viste at hele 92% av de innsatte hadde tegn på en psykisk lidelse. Samtidig blir mange innsatte verken diagnostisert eller tilbudt nødvendig helsehjelp. Dette vitner om en alvorlig svikt i oppfølgingen av denne sårbare gruppen, og forsterker behovet for en langt bedre kartlegging og oppfølging.

Nyere registerbasert forskning bekrefter at psykiske lidelser fortsatt er svært utbredt blant innsatte. [Studier basert på norske helseregistre](#) viser at om lag 60 prosent av innsatte i norske fengsler har minst én psykisk lidelse, ofte i kombinasjon med ruslidelser. Samtidig har [andelen innsatte med diagnostiserte psykiske lidelser økt over tid](#); blant personer som settes i fengsel økte forekomsten fra 30 prosent i 2010 til rundt 40 prosent i 2019.

Vi oppfordrer til en økning i midlene til helsetjenester i fengsel, med fokus på:

- Tilstrekkelig bemanning med kompetanse på psykisk helse.
- Bedre rutiner for kartlegging og diagnostisering av psykiske lidelser ved innsettelse.
- Økt tilgang på psykisk helsehjelp, inkludert døgnplasser i psykisk helsevern, for de som har behov for mer omfattende behandling.

Mangel på tiltak for å forebygge selvmord og selvskading

Selvmondsrisikoen er betydelig høyere blant innsatte i fengsel enn ellers i befolkningen. Nye tall fra Kriminalomsorgen viser at 32 personer innenfor norske fengselsmurer har tatt sitt eget liv i løpet av de siste fem årene. Samtidig skal det ha skjedd 369 selvmordsforsøk. [Den nye rapporten fra Sivilombudet](#) viser også at identifisering og oppfølging av selvmordsrisiko i mange fengsler ikke gjøres systematisk og at det mangler systemer for å iverksette selvmordsforebyggende tiltak. Dette understreker et kritisk behov for en bedre registreringspraksis og forpliktende tiltaksplaner som kan fange opp og følge opp innsatte i faresonen.

Selv mord og selvmordsforsøk blant innsatte er et gjennomgående problem, og det er store variasjoner i hvordan fengsler arbeider med selvmordsforebygging. Dagens kartleggingsmetoder er mangelfulle, og det mangler en enhetlig nasjonal strategi for å forebygge selvmord. For å forebygge selvmord blant innsatte, er det avgjørende med en styrking av:

- Systematisk kartlegging av selvmordsrisiko for alle innsatte ved innsettelse, samt jevnlig oppfølging.
- Bedre oppfølging og tiltaksplaner for innsatte med identifisert risiko for selvmord.
- Bedre tilsyn og evaluering av praksisen ved selvmordsforebygging i kriminalomsorgen, for å sikre at anbefalinger blir fulgt.

Isolasjon som metode

Isolasjon brukes fortsatt i dag som et tiltak for å forebygge selvmord, men forskning og erfaring viser at isolasjon forverrer psykiske helseplager, øker selvmordsrisikoen og skaper langvarige negative helsekonsekvenser. Mange isolerte innsatte får allikevel ikke daglig tilsyn av helsepersonell. Isolasjon bryter med Kriminalomsorgens rehabiliteringsmål og bør fases ut som forebyggingstiltak. Vi foreslår å prioritere midler til alternativer til isolasjon, herunder:

- Bedre tilrettelegging for aktivering og menneskelig kontakt for innsatte med psykiske lidelser.
- Økt tilgang til behandlingsfasiliteter som gir mulighet for oppfølging uten bruk av isolasjon.
- Fremme tiltak som ivaretar innsattes sosiale nettverk og kontakt med familie, noe som reduserer selvmordsrisikoen betraktelig.

Forverrede psykiske lidelser og utilstrekkelig behandling

Innsatte i dag har, ifølge en rapport fra Senter for omsorgsforskning i 2022, mer omfattende psykiske lidelser enn for 10-15 år siden. Et stort problem er at de innsatte får for korte opphold på psykiatriske avdelinger, og dermed vender tilbake til fengselet uten å være tilstrekkelig behandlet. Dette skaper en ond sirkel der innsatte blir plassert i isolasjon fordi de er for syke til å omgås andre, noe som igjen forverrer deres psykiske tilstand. Isolasjon er et svært dårlig utgangspunkt for rehabilitering, og en praksis som vi må få slutt på.

Livskvalitet

Innsatte trenger flere meningsfylte aktiviteter å fylle tiden med og styrket tilgang til lavterskel fellesskapsarenaer. Eksempelvis bør innsatte kunne få spise felles måltider sammen med ansatte for å få nærende variasjon i hverdagen og få sikret tilgang til treningsmuligheter. Vi ber om tiltak som styrker evnen til egenomsorg:

- Bedre treningsfasiliteter og treningsstøtte
- Livskvalitetskurs for innsatte som eksempelvis Hverdagsglede-kurs som kan redusere risiko for eksempelvis depresjon, angst og tankekjør
- Garantert og utvidet rett til skjerm samtaler med nærstående som eksempelvis barn

Bedre samarbeid mellom helsetjenester og kriminalomsorgen

Manglende samarbeid mellom kriminalomsorgen og helsetjenestene er et betydelig hinder for å kunne tilby innsatte den helsehjelpen de har rett på. Taushetsplikt og organisatoriske barrierer fører til at nødvendig informasjon om innsattes helse ofte ikke deles, noe som forsinker riktig behandling og øker risikoen for selvmord.

Vi anbefaler at budsjettet prioriterer tiltak som kan styrke samarbeidet mellom helsetjenestene og kriminalomsorgen, herunder:

- Felles opplæring for ansatte i kriminalomsorgen og helsevesenet om psykisk helse og selvmordsforebygging.
- Evaluere og justere bruk av taushetsplikten: Dette for å sikre at innsatte får nødvendig helsehjelp gjennom bedre samarbeid mellom kriminalomsorgen og helsevesenet.
- Utvikling av en nasjonal strategi for samarbeid om psykisk helse og selvmordsforebygging i fengsel.

Tillit til myndighetene

I Norge har vi høy grad av tillit til ulike myndigheter, media og mennesker vi ikke kjenner. Ifølge tall fra SSBs Levekårsundersøkelse i 2025 har vi aller høyest er tillit til politiet og rettsvesenet. På en skala fra 0–10 er gjennomsnittlig tillit til disse institusjonene 7,8. Etter dette følger tilliten til det politiske systemet med en gjennomsnittlig skår på 6,4. I en norsk resultatrapport fra FHI i 2025 ser vi at tilliten til helsevesenet god. 3 av 4 norske pasienter med minst én kronisk tilstand enige i at helsevesenet er til å stole på. Den høye tilliten fremheves som et viktig element og en del av selve forsvarsevnen i vår totalberedskap av blant annet Totalberedskapskommisjonen.

Tilliten er en del av nasjonens psykiske motstandskraft, og forutsigbarhet og trygghet er viktige elementer for å ivareta en god psykisk helse. Der tilliten blir satt under press kan den psykiske folkehelsen bli rammet. Det siste året har ulike kriger og avsløringer bidratt til at tilliten har blitt satt på prøve. Dette vil kunne påvirke vår hjelpesøkende atferd, hvordan vi oppfører oss og bruken av våre felles tjenesteapparater. Hvis man fra før har angst og uro vil den lett tilta ved usikkerhet.

Dersom Norge kommer i en krisesituasjon med eksempelvis krig eller pandemi må vi sikre oss at tilliten fortsatt står høyt. Tilliten er en motvekt mot eksempelvis strategisk desinformasjon og unødvendige sykdomsforløp. Ved mistillit kan resultatet bli at folk ikke søker hjelp når de trenger det, får et lavere funksjonsnivå og som en konsekvens bidrar til unødvendig belastning på eksempelvis spesialiserte helsetjenester, som må prioritere hardt i krisesituasjoner. Tilliten til tjenestene sørger for at vi kan løse flere problemer på lavest mulig nivå, og fristille sårt tiltrengte ressurser til krisens direkte konsekvenser. Det er en viktig forutsetning for demokratisk stabilitet at vi prioriterer tillitsbyggende tiltak i 2027 og at det settes av midler til god og transparent informasjon og tillitsskapende virksomhet.

Rådet for psykisk helse

Tove Gundersen
generalsekretær